

Світлана Сергіївна Корж,
директор Херсонської гімназії № 6,
учитель англійської мови вищої категорії,
учитель-методист,
м. Херсон, Україна

Ірина Валентинівна Радецька,
заступник директора з науково-методичної роботи,
учитель німецької мови вищої категорії,
учитель-методист Херсонської гімназії № 6,
м. Херсон, Україна

УДК 37.011.33:37.04

КУРС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПРОФІЛЬНОМУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ЯК ДІЄВИЙ ЗАСІБ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Стаття содержит сведения об особенностях внедрения профильного обучения английскому языку в Херсонской гимназии № 6, где такое обучение строится на основе более чем полувекового опыта углубленного обучения.

Ключевые слова: *типы профильного образования, компетентность, интериоризация, межкультурное общение, вариативная составляющая, деловой английский язык, аутентичные источники, страноведение, технический перевод.*

The article describes the experience in infusing the English language profile education in high school at Kherson Classic School N 6 where their teaching methods are based upon long-lasting (more than half a century) pedagogical traditions of inculcating foreign languages into schoolchildren.

Key words: *the types of profile education, competence, interiorization, intercultural communication, optional subjects, business English, authentic sources, country-studying, technical translation.*

В Україні накопичилося чимало протиріч між соціальним замовленням суспільства та пропозицією освітньої галузі в цілому, а також шкільної освітньої ланки зокрема. Не викликає сумнівів наявність нагальної потреби щодо глибокого реформування системи шкільної освіти в Україні. На жаль таке реформування часто здійснюється безсистемно та без належної фінансової підтримки з боку держави, а також без урахування можливостей та потреб вчителя та учня. Разом з тим, ефективна реорганізація неможлива без якісного вивчення вищезгаданого соціального замовлення, про яке ми маємо загальні уявлення.

З іншого боку, за умов, що склалися, першочергової важливості набуває ініціативність вчителів на місцях, обізнаність, професіоналізм керівників навчальних закладів та адміністраторів першої ланки, оскільки саме в ринкових умовах вимога бути конкурентоспроможними постає перед державними середніми закладами освіти. Більше того, за складних демографічних умов середні навчальні заклади мають дбати про привабливість іміджу, тому що це є запорукою їхнього виживання.

Сучасні заклади середньої освіти запроваджують у старшій школі профільне навчання з тих предметів, на які існує попит, йдучи назустріч потребам суспільства

та експериментально вивчаючи його замовлення, а також надаючи учням та вчителям можливість для всебічної самореалізації.

Херсонська гімназія № 6 Херсонської міської ради забезпечує профільне навчання з англійської мови на старшому етапі, керуючись Законом України «Про засади державної мовної політики», в якому зазначено, що наша держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування (розділ I, стаття 5, пункт 3). Рушійною силою розвитку, вдосконалення та оновлення змісту профільного навчання в гімназії є традиції поглибленого вивчення англійської мови, що беруть початок у 1960 році.

Роздумуючи розуміння поняття профільної освіти, необхідно зауважити, що в цілому така освіта суттєво відрізняється від, наприклад, виробничого навчання. Цей факт свідчить про обмеження можливих професійних планів випускників ЗНЗ [5]. Сучасне профільне навчання англійської мови (поглиблено) має на меті виховання конкурентоспроможного випускника, який не матиме проблем з отриманням фаху та отримає додаткові переваги на галузевому ринку праці в майбутньому [5]. Профільний курс навчання англійської мови так само, як і базовий, є *загальноосвітнім*, але пріоритети у нього інші. Основи базових курсів містять світоглядні, розвивальні, виховні цілі, тобто, йдеться про оволодіння учнями основними, а не вузькопредметними компетенціями.

Цілі профільних курсів визначаються типами профільного навчання, серед яких можна виділити три: *індивідуальний, соціалізуючий, вишівський*. Перший тип забезпечує реалізацію учнями власного освітнього маршруту, що не обов'язково виводить учнів на післяшкільну професійну освіту. Другий тип спрямовано на те, щоб підготувати учнів до трудової професійної діяльності, а також до отримання початкової та/або середньої професійної освіти. Третій тип профільної освіти забезпечує підготовку учнів для успішного вступу до вищого навчального закладу [5, 7].

На базі Херсонської гімназії № 6 забезпечується *індивідуальний* тип профільного навчання. Випускників не готують до діяльності на конкретному робочому місці, а намагаються надати їм переваги під час вступу до вищого навчального закладу та на галузевому ринку праці у майбутньому. Тому, розбудовуючи та вдосконалюючи систему профільного навчання в гімназії, вчителі застосовують принципи компетентнісно орієнтованої освіти, за якими кожен конкретний профіль навчання має конкретні цілі і реалізується за допомогою *циклу профільних дисциплін* [6, 7]. Отже, окрім англійської мови, до циклу профільних дисциплін, що викладаються в гімназії, належать «*Англійська література*», «*Країнознавство*», «*Науково-технічний переклад*» та «*Ділова англійська мова*». Пріоритетними цілями вищеназваних профільних курсів є задоволення індивідуальних освітніх потреб учнів.

У психолого-педагогічній літературі під *компетентністю* розуміється інтегративна якість особистості, що зумовлює готовність здійснювати певну

діяльність. При цьому, важливими є не окремі знання, уміння та процедури, а властивість, що дозволяє людині здійснювати діяльність у цілому. Введення профільного навчання дещо уточнює поняття про види компетентності, що є важливими для визначення змісту освіти у загальноосвітньому навчальному закладі.

Профільна компетентність є результатом освітнього процесу в старшій школі та визначається як готовність до самостійного отримання та використання знань з профільної освітньої галузі, що необхідні для професійного самовизначення і самореалізації особистості [5, 9]. Сучасне суспільство потребує професіоналів, мислення яких не обмежено спеціальними знаннями, а має риси універсалізму, фундаментальності й духовно моральну основу.

Таку особистість допомагає виховувати елективний курс (курс за вибором) «*Англійська література*», запроваджений в гімназії № 6. Фундаментом курсу є думка про те, що письменники різних національностей, чий спадок є частиною світової літературної класики (наприклад, Марк Твен), стверджували, що їхньою основною метою було реалістичне зображення власної країни з подоланням помилкових стереотипів та донесення достовірної інформації до іноземного читача, де література тлумачиться, як вид міжкультурного спілкування та інструмент формування якісної соціокультурної компетенції. Також важливою перевагою вивчення автентичних англомовних текстів класичної літератури є *інтеріоризація* (глибоке міцне засвоєння) загальнолюдських культурних цінностей разом з усвідомленням особливостей ментальності народу – носія мови вивчення.

Традиція викладання курсу автентичної англомовної літератури у закладі має уже більш ніж півстолітню історію (з 1960 року). З метою вдосконалення викладання курсу та приведення його у відповідність до сучасних вимог профільного навчання вчителі гімназії постійно оновлюють його зміст, шукають нові ефективні способи організації програмного матеріалу. За останні два роки в гімназії видано два методичних збірника з англійської літератури мовою вивчення (автор – Шелдагаєва Г. О., вчитель англійської літератури). Це «*Методичні розробки до вивчення англійської та американської літератур для вчителів 10 та 11 класів шкіл з поглибленим вивченням англійської мови*», де головна увага приділена актуальним проблемам вивчення літератури як виду міжкультурної комунікації та прийомам роботи з автентичними текстами. Серед таких прийомів необхідно виділити аналіз текстів за допомогою комунікативних ситуацій, що засобами класичної англомовної літератури підвищують мотивацію старшокласників до вивчення англійської мови. Збірник містить зразки конспектів уроків з англомовної літератури мовою вивчення, об'єднаних у цикл під назвою «*Моральні цінності американської молоді, відображені в класичній американській літературі, та їхнє сучасне звучання*». Роком раніше видано «*Збірник тестів з англійської та американської літератур для 10 та 11 класів шкіл з поглибленим*

вивченням англійської мови», в якому (для зручної реалізації оціночної функції за 12-бальною системою) подано тести 4-рівневим форматом, де найвищий та найскладніший рівень передбачає виконання творчого завдання. Навчальна функція реалізується на основі синтезу набутих навичок та умінь в оперуванні засвоєним учнями матеріалом, що підлягає контролю. Таким чином, під час виконання поданих у збірнику тестових завдань продовжується процес профільного навчання.

З метою успішної соціалізації старшокласників у структурі профільного навчання англійської мови в гімназії викладається курс «Країнознавство» (інваріативна складова), що є інтегрованим курсом вивчення аспектів географії, історії, економіки, суспільно-політичного життя країн мови вивчення (Великої Британії та США) і побудований на основі автентичної інформації. Проводяться бінарні уроки із сумісними дисциплінами. Курс містить опрацювання значної кількості фактичного матеріалу. Вчителі обирають ефективні способи швидкого й міцного засвоєння більшої кількості інформації: взаємонавчання, проведення досліджень, створення та презентація проєктів, як результат індивідуальної або групової навчальної діяльності.

Учні мають можливість застосувати на практиці знання, набуті упродовж допрофільної підготовки, під час вивчення курсу «Науково-технічного перекладу», що викладається у 10-му класі гімназії у складі інваріативної частини і є одним з профільно-орієнтованих курсів. Відомо, що у країнах з розвиненим ринком перекладацьких послуг існує спеціалізація перекладачів за галузями професійної діяльності, а переклад у тій чи іншій професійній галузі різниться термінологією. Програма курсу має за мету сформувати у старшокласників навички пошуку та створення термінологічних еквівалентів, підвищити їхню соціокультурну компетентність, а отже – примножити та розширити знання у галузі мовної культури, що забезпечить адекватність перекладу. Отримавши необхідну підготовку перекладача, учні надалі матимуть можливість здійснювати міжмовну комунікацію у різних галузях професійної діяльності, самостійно ознайомлюючись з вузькою термінологією. Для вдосконалення навичок перекладу курс пропонує широкий спектр автентичних текстів різної спрямованості. Це дозволяє розширити світогляд учнів та збагатити їхній лексичний запас, що є важливим аспектом підготовки також і до ЗНО.

У сучасному суспільстві існує попит на спеціальності, де англійська мова використовується у прикладній функції (переклад), а також як засіб вивчення іншої предметної галузі. Багато старшокласників хотіли б використовувати знання та вміння іншомовного спілкування у майбутній професії. Надати навчанням прикладного характеру та практичної спрямованості є метою елективного курсу «Ділова англійська мова», що викладається у 10-му та 11-му класах гімназії. Цей курс не лише розширює діапазон мовної

підготовки старшокласників, але й засобами іноземної мови ознайомлює учнів з важливими аспектами діяльності у сфері бізнесу. Це має заохотити дітей до продовження здобування освіти в галузі економіки, де також необхідно володіння англійською мовою, адже мовленнєві вміння у сфері ділового спілкування є універсальними і можуть бути використані в будь-якій галузі. До того ж, цей курс є надійним інструментом мотивації до навчання: не останню роль відіграє той факт, що під час викладання курсу «Ділова англійська мова» використовується один з найновітніших автентичних підручників для навчання ділової англійської (John Taylor, Jeff Zeter. Business English. – Express Publishing, 2012).

Оскільки викладання циклу вищезгаданих профільних дисциплін охоплює різні напрями вивчення іншомовного мовленнєвого матеріалу, то таке викладання неможливе без відповідної підготовки учня до нього. Адекватна підготовка забезпечується на допрофільному рівні під час *поглибленого вивчення англійської мови*, починаючи з молодшої школи. Тому перед учнями гімназії у середній та старшій ланках не постає питання про доцільність обрання профілю, адже ще з молодшої школи учні та їхні батьки мотивовані на профільне навчання англійської мови та свідомо підходять до нього.

Поглиблене вивчення англійської мови у молодшій та середній ланках гімназії відбувається виключно за автентичними підручниками видавництва Express Publishing, Oxford University Press, Macmillan, Collins, Longman тощо. Плануючи навчальну діяльність за автентичними підручниками, учителі англійської мови гімназії керуються Програмами для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов (1–11 класи), затвердженими Міністерством освіти і науки України у 2010 році. Автентичні підручники є носіями достовірного мовного матеріалу. Окрім того, вони забезпечують наступність у матеріалі та рівнях володіння англійською мовою: в них присутнє спіральне повторення матеріалу, поступово додаються нові правила і нюанси, ускладнюється лексика. Завдання, розроблені авторами цих підручників, спонукають учнів до дослідницької діяльності, змушують шукати додаткову інформацію. Завдяки підготовці за автентичними підручниками учні гімназії не відчують труднощів у процесі переходу на профільний рівень навчання.

Перелік дисциплін профільного циклу, що викладаються в гімназії, відповідає запитам сучасного замовлення суспільства та реалізує творчий та кваліфікаційний потенціал педагогічного та учнівського колективу гімназії.

Також відомо, що окрім *філологічного*, у загальній структурі профільного навчання виокремлюються інші важливі напрями:

- *суспільно-гуманітарний* (історико-правовий, економічний, юридичний тощо);
- *природничо-математичний* (фізико-математичний, біологічний, географічний, медичний, екологічний тощо);

- *технологічний* (інформатика, виробничі технології, проектування і конструювання, менеджмент, побутове обслуговування, агротехнологічний тощо);
- *художньо-естетичний* (музичний, образотворчий, хореографічний, театральний, мистецтвознавчий тощо);
- *спортивний* (атлетика, гімнастика, спортивні ігри, туризм тощо).

Бажано використовувати потенціал іншомовних знань учнів як дієвий засіб вивчення ще декількох згаданих предметних галузей. Створення умов для такого вивчення – це кропітка робота, що потребує багато часу (навіть, багато років): потрібно укласти та апробувати підручники і посібники, створити відповідну матеріальну базу. Проте необхідність розпочати підготовку до такого вивчення постає вже сьогодні, адже у згаданому Законі України «Про засади державної мовної політики» (розділ III, стаття 22, пункт 1) сказано, що «основними мовами *інформатики* в Україні є українська, російська та англійська». Там само зазначається, що «комп'ютерні системи та програмне їх забезпечення, що використовуються органами державної влади і органами місцевого самоврядування, державними підприємствами, установами та організаціями, повинні забезпечуватися можливістю обробляти україномовні, російськомовні та англійськомовні тексти». Виконання цього Закону неможливе без підготовки спеціалістів з відповідною кваліфікацією, а така підготовка має розпочинатися у старшій школі за допомогою профільного навчання.

Перш ніж говорити про профільне викладання (наприклад, інформатика англійською мовою у старшій школі) необхідно організувати якісну роботу на допрофільному рівні. Потрібно підготувати учнів до сприйняття іншомовного спілкування у галузі точних наук, спонукаючи до озвучення англійською мовою спочатку простих математичних дій і правил, що є універсальними для природно-математичної галузі. Без співпраці між учителями англійської мови та математики подібна підготовка неможлива.

Таким чином, необхідно зазначити, що шлях нової якісної розбудови профільного навчання в гімназії, як і, в цілому, в Україні, лише розпочався. Соціальне замовлення суспільства і надалі стимулюватиме розвиток профільного навчання, завдання вчителів полягає у своєчасному та гнучкому реагуванні на його запити.

Використані літературні джерела

1. *Гузик М.* Профільне навчання: як організувати, не зруйнувавши школу. Ч. 1. [Текст] / М. Гузик. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2005.
2. Закон України «Про засади державної мовної політики» [Із змінами, внесеними згідно з Кодексом № 4651-VI від 13.04.2012, ВВР, 2013, № 9–10, № 11–12, № 13, ст. 88; Законом № 5475-VI від 06.11.2012].
3. Національна доктрина розвитку освіти [Текст] // Освіта України. – 2002. – № 33.
4. *Пашеквич К.* Еклективні курси у профільній школі [Текст] // Рідна школа. – 2006. – № 7.
5. Профільне навчання: досвід упровадження, інноваційні технології [Текст] / Упор. Л. Ф. Пашко, О. П. Коваленко, Л. І. Симоненко. – Полтава: ПОІП-ПО, 2008. – 196 с.
6. *Самодрін А.* Профільне навчання в загальноосвітньому навчальному закладі [Текст] / А. Самодрін // Імідж сучасного педагога. – 2004. – № 7 (46).
7. Технології роботи організаційних психологів [Текст]: навч. посібн. для студентів вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядипломної освіти / Л. М. Карамушка, Т. В. Зайчикова, О. В. Винославська та ін.; за наук. ред. Л. М. Карамушки. – К.: Фірма «ІНКІС», 2005. – 366 с.
8. Феномен інновацій: освіта, суспільство і культура [Текст]: монографія / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, В. В. Пролеєв, О. К. Микал, В. О. Рябенко та ін., за ред. В. Г. Кременя. – К.: Педагогічна думка, 2008. – 472 с.
9. *Кремень В. Г.* Інноваційна людина: Україна на шляху європейської інтеграції. – К.: Агора, 2007. – С. 6–7.